

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
PETICIJŲ KOMISIJA**

**IŠVADA
DĖL VAIDOTO VAIČAIČIO PETICIJOS**

2022 m. sausio d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisijos 2022 m. sausio 12 d. posėdyje iš esmės išnagrinėta Vaidoto Vaičičio peticija. Peticijoje kritikuojami Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimti sprendimai paskelbti valstybės lygio ekstremaliąją situaciją, taip pat jos trukmės neapibrėžtumas, nurodoma, kad Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimas Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios padėties paskelbimo“ „yra neteisėtas“, peticijoje teikiami siūlymai įstatymuose numatyti, kad Lietuvoje galiojant ekstremaliajai situacijai ar karantinui nebūtų nepagrįstai ar per didelė apimtimi ribojamos konstitucinės žmogaus teisės ir laisvės, įstatymuose įtvirtinti, kad ekstremaliosios situacijos ar karantino paskelbimas turėtų būti sankcionuotas Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento, ir įstatymuose įtvirtinti maksimalų įvestos ekstremaliosios situacijos ar karantino terminą.

Visų pirma pastebėtina, kad Vyriausybės nutarimų teisėtumą gali vertinti tik Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, todėl jie laikomi teisėtais ir vykdytinais iki priešingai nenustatys Konstitucinis Teismas, o minimas Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimas Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios padėties paskelbimo“ yra priimtas Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo pagrindu ir jo suteiktų įgaliojimų ir kompetencijos ribose.

Vertinant V. Vaičičio peticijoje pateiktus siūlymus, pažymėtina, kad nėra jokių oficialių duomenų, informacijos ar kitokių teisinių dokumentų, patvirtinančių teiginį apie nepagrįstai ar per didelė apimtimi ribojamas konstitucines žmogaus teises ir laisves. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal bendruosius Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintus konstitucinius principus riboti konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimą galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo. Valdžios institucijos, įskaitant Seimą ir Vyriausybę, priimdamos jų kompetencijai priklausančius teisės aktus, privalo vadovautis teisėkūroje taikomu proporcingumo

principu. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad pareiškėjo kreipimesi išdėstytas siūlymas yra ne tik per daug neapibrėžtas, kas galimai lemtų probleminį nuostatos įgyvendinimą, tačiau teisės požiūriu ir perteklinis, nes nenustatytų jokių papildomų ir pridėtinės vertės turinčių reguliacinio pobūdžio teisės normų.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas asmens teisių ir laisvių ribojimo pagrįstumo vertinimo kriterijus, pažymi, kad asmens teisės ar laisvės ribojimo pagrįstumas demokratinėje visuomenėje gali būti vertinamas sveiko proto ir akivaizdžios būtinybės kriterijais, jis turi atitikti teisingumo sampratą ir reikalavimus bei Konstitucijoje nustatytas atitinkamos teisės ar laisvės ribojimo galimybes bei sąlygas. Bet koks pagrindinių teisių ir laisvių ribojimas sietinas su konkuruojančių vertybių racionalių santykiu, garantuojančiu, kad apribojimais nebus pažeista atitinkamos žmogaus teisės esmė (Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas, 2000 m. birželio 13 d. nutarimas).

Pažymėtina, kad Konstitucija įtvirtina valdžių padalijimo principą – „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas“ (5 straipsnis), taip pat Vyriausybei priskiria vykdomosios valdžios, krašto valdymo funkcijas (94 straipsnis).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 5 straipsnio pirmojoje dalyje (taip pat kituose Konstitucijos straipsniuose, nustatančiuose valstybės valdžią vykdančių valstybės institucijų įgaliojimus) yra įtvirtintas valdžių padalijimo principas, kuris reiškia, kad įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios yra atskirtos ir savarankiškos. Konstitucijoje tiesiogiai nustačius tam tikros valstybės valdžios institucijos įgaliojimus, viena valstybės valdžios institucija negali iš kitos perimti tokių įgaliojimų, tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu. Vadovaudamasi Konstitucijoje įtvirtintu valdžių padalijimo principu, valstybės valdžios institucijos savarankiškai įgyvendina Konstitucijoje ir įstatymuose joms nustatytą kompetenciją, o Vyriausybės atsakomybė Seimui gali būti įgyvendinama tik Konstitucijoje numatytais būdais ir formomis.

Taip pat pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktą Vyriausybė vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai. Konstitucinis Teismas, aiškindamas šią Konstitucijos nuostatą, yra pasisakęs, kad vykdydama įstatymus ir Seimo nutarimus, Vyriausybė pati leidžia norminius ir individualius teisės aktus, užtikrina jų vykdymą. Vyriausybei vykdant Konstitucijos jai priskirtas funkcijas, jos įgaliojimai gali priklausyti nuo šalies ekonominės bei socialinės būklės, sprendžiamų problemų ir daugelio kitų aplinkybių, kurioms pasikeitus gali keistis ir Vyriausybės įgaliojimų turinys bei apimtis. Todėl Konstitucijoje yra įtvirtinti tik svarbiausi Vyriausybės įgaliojimai ir nustatoma, kad Vyriausybė vykdo ne tik Konstitucijoje, bet ir kituose įstatymuose nurodytas pareigas (Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktas) (Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas).

Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 9 straipsnyje yra įtvirtinti Vyriausybės įgaliojimai, paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją, nustatyti gyventojams, valstybės ir

savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kitoms įstaigoms ir ūkio subjektams ūkinės veiklos laisvės, viešųjų ir administracinių paslaugų teikimo apribojimus, būtinus ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jos padariniams šalinti. Subjektai, kurie sudaro civilinės saugos sistemą, nurodyti Civilinės saugos įstatymo 3 straipsnyje (atkreiptinas dėmesys, kad tarp jų nėra nurodytas Seimas).

Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo 21 straipsnio 1¹ dalimi Vyriausybei suteikta teisė nustatyti teritorijų karantino režimo priemones, susijusias su asmens judėjimo laisvės ribojimu ir ūkinės veiklos apribojimais, 21 straipsnio 3 dalimi Vyriausybei suteikta teisė skelbti ir atšaukti teritorijų karantiną, tvirtinti jo dydį, ribas, trukmę ir režimą. Atkreiptinas dėmesys, kad 2020 m., karantino visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje metu, priimant Žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo Nr. I-1553 2, 8, 9, 18, 21 ir 36 straipsnių pakeitimo įstatymą Nr. XIII-2831, kurio 21 straipsniu Vyriausybei suteikta teisė nustatyti teritorijų karantino režimo priemones, nesiūlyta keisti instituciją, atsakingą už karantino paskelbimą (tęsimą) ir jo režimo priemonių nustatymą, ar papildyti dar viena institucija – Seimu.

Taigi Vyriausybė, priimdama sprendimus, ne kuria ir nustato ribojimus, o tik įgyvendina šiuos įstatymais jai suteiktus įgaliojimus, pritaikydama įstatymų lygmeniu jau apibrėžtus apribojimus.

Manytina, kad Seimo įtraukimas į įstatymais reglamentuotą ir išimtinai Vyriausybės kompetencijai nustatytą veiklos sritį, paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją ir karantiną, prieštarautų Konstitucijos 5 straipsnyje įtvirtintam valdžių padalijimo principui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad Vyriausybės priimami sprendimai valdant krašto reikalus ir kovojant su COVID-19 pandemija yra teisėti ir kylantys iš įstatyminio reguliavimo. Konstitucinėje doktrinoje ne kartą pažymėta, kad leisdamas nutarimus Vyriausybė negali veikti *ultra vires* – ji privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, todėl priimdama sprendimus Vyriausybė privalo išlaikyti tinkamą viešo intereso ir individualių teisių pusiausvyrą. Ekstremaliosios situacijos metu Vyriausybės nutarimu nustatomi apribojimai gyventojams, valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kitoms įstaigoms, ūkinės veiklos laisvės apribojimai ūkio subjektams, apribojimai viešųjų ir administracinių paslaugų teikimui nėra savitiksliai, nes yra tiesiogiai siejami su ekstremaliosios situacijos likvidavimu ir jos padarinių šalinimu – Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ preambulėje nurodyta, jog šis Vyriausybės nutarimas priimtas atsižvelgiant į 2020 m. spalio 13 d. Tarybos rekomendaciją (ES) 2020/1475 dėl suderinto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą reaguojant į COVID-19 pandemiją, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ekstremalių situacijų komisijos 2021 m. birželio 23 d. posėdžio pasiūlymą ir siekiant apsaugoti gyventojus ir aplinką nuo COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) įvežimo ir išplitimo, taip pat išvengti naujo sergamumo COVID-19 liga (koronaviruso infekcija) protrūkio šalies teritorijoje. Pažymėtina ir tai, kad pagal Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimo

1.1 papunktį valstybės lygio ekstremalioji situacija visoje šalyje paskelbta dėl COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo grėsmės.

Pažymėtina, kad vadovaujantis Civilinės saugos įstatymo nuostatomis, paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją, gyventojų, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų atžvilgiu nustatytas priemonės Vyriausybė turi nedelsdama atšaukti, kai išnyksta priežastys, dėl kurių jos buvo nustatytos (30¹ straipsnio 3 dalis); vadovaujantis Žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo nuostatomis, teritorijų karantino trukmė gali būti ne ilgesnė kaip 3 mėnesiai, o jei pasibaigus šiam laikotarpiui išlieka poreikis riboti užkrečiamųjų ligų plitimą, teritorijų karantinas gali būti kiekvieną kartą pratęsimas dar ne daugiau kaip vienam mėnesiui (21 straipsnio 3 dalis). Taigi darytina išvada, kad Civilinės saugos įstatymas ir Žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas užtikrina, kad karantino ir valstybės lygio ekstremaliosios situacijos metu taikomi apribojimai nebūtų taikomi neribotą laiką ir būtų periodiškai peržiūrimi bei tęsiami tik esant pagrįstoms aplinkybėms.

Seimo Peticijų komisija, atsižvelgusi į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento nuomones ir išvadoje išdėstytus motyvus, priėmė sprendimą atmesti Vaidoto Vaičiūčio peticijoje pateiktus pasiūlymus įstatymuose numatyti, kad Lietuvoje galiojant ekstremaliajai situacijai ar karantinui nebūtų nepagrįstai ar per didele apimtimi ribojamos konstitucinės žmogaus teisės ir laisvės, įstatymuose įtvirtinti, kad ekstremaliosios situacijos ar karantino paskelbimas turėtų būti sankcionuotas Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento, ir įstatymuose įtvirtinti maksimalų įvestos ekstremaliosios situacijos ar karantino terminą.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos peticijų įstatymo 12 straipsnio 3 dalimi ir Seimo Peticijų komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. VIII-1408 „Dėl Seimo Peticijų komisijos nuostatų patvirtinimo“, 28 punktu, Seimo Peticijų komisijos išvada dėl V. Vaičiūčio peticijoje pateiktų siūlymų atmetimo teikiama Seimui, taip pat siūloma įtraukti į Seimo rudens sesijos darbotvarkę Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisijos išvados dėl Vaidoto Vaičiūčio peticijos“ projektą.

Komisijos pirmininkas

Edmundas Pupinis